

Rok 2008

Dočasné vyrovnávacie opatrenia

Najviac diskutovaným bodom novelizácie bolo zavedenie tzv. dočasných vyrovnávacích opatrení (§ 8a ADZ). Možnosť prijímať dočasné vyrovnávacie opatrenia mala byť opätovne zakotvená v zákone, a to v súlade s Ústavou Slovenskej republiky a medzinárodnými dokumentmi zakotvujúcimi zákaz diskriminácie. Vláda do parlamentu predložila návrh, kde okruh osôb, v prípade ktorých by sa mohli tieto opatrenia prijímať, vychádzal najmä z článku 34 a 38 Ústavy SR a viacerých medzinárodných dohovorov o ľudských právach a európskych smerníc. Napr. Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach, Medzinárodný dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie, Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín, smernica Rady EÚ 2000/43/ES z 29. 6. 2000, ktorá ustanovuje zásadu rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod, smernica Rady 2004/113/ES z 13. 12. 2004 o vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania medzi mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám a k ich poskytovaniu. Pri schvaľovaní návrhu v Národnej rade SR bol na základe pozmeňujúcich návrhov vládny návrh pozmenený a prijatý v súčasnom platnom znení § 8a ADZ, ktorého prvá veta znie: „Diskriminácia nie je prijatie dočasných vyrovnávacích opatrení orgánmi štátnej správy zameraných na odstránenie foriem sociálneho a ekonomického znevýhodnenia a znevýhodnenia vyplývajúceho z dôvodu veku a zdravotného postihnutia, ktorých cieľom je zabezpečiť rovnosť príležitostí v praxi.“ V rámci medzirezortného pripomienkového konania navrhovalo viacero pripomienkujúcich subjektov (vrátane Strediska), aby bol výpočet osôb oprávnených na prijímanie dočasných vyrovnávacích opatrení popri orgánoch štátnej správy rozšírený na všetky subjekty, ktoré sú povinnými osobami podľa antidiskriminačného zákona, napríklad na obce, vyššie územné celky, zamestnávateľov, vysoké školy a ďalšie. Od týchto subjektov by bolo možné očakávať najmä väčšiu flexibilitu, efektívnosť, adresnosť a reálnejšie možnosti hodnotenia dopadu realizovaných opatrení. Tieto návrhy však žiaľ zohľadnené neboli, a preto sú dnes na prijímanie dočasných vyrovnávacích opatrení oprávnené iba orgány štátnej správy. Podľa § 8a ods. 4 sú orgány štátnej správy povinné priebežne monitorovať, vyhodnocovať a zverejňovať prijaté dočasné vyrovnávacie opatrenia s cieľom prehodnotenia opodstatnenosti ich ďalšieho trvania a podávať Stredisku správy o týchto skutočnostiach.

V priebehu roku 2008 Stredisko nezaevidovalo žiadnu správu v zmysle citovaného ustanovenia. Až na základe otázok, ktoré v danom kontexte Stredisko poslalo relevantným

orgánom štátnej správy, sa podarilo získať určité informácie vytvárajúce obraz o vnímaní predmetnej právnej úpravy oslovenými subjektmi. Z odpovedí vyplynulo niekoľko zistení: Takmer všetky orgány štátnej správy ktoré poskytli odpovede¹⁶¹ na položené otázky uviedli, že ich vedúci zamestnanci sú oboznámení s platným znením ADZ vrátane jeho § 8a zakotvujúceho možnosť prijímať vyrovnávacie opatrenia. Aj keď napríklad MDPT SR uviedlo, že predmetné informácie získali jeho zamestnanci v rámci odbornej prednášky zameranej na problematiku rodovej rovnosti, žiaden zo subjektov neuviedol nadobudnutie relevantných informácií prostredníctvom samostatných školení špecializovaných na túto problematiku. Pri otázkach týkajúcich sa konkrétnych prijatých vyrovnávacích opatrení sa odpovede jednotlivých rezortov svojim charakterom navzájom veľmi líšili.

Časť z odpovedí bola nejednoznačná (keď v úvode informovali, že v ich rezorte neboli prijaté žiadne dočasné vyrovnávacie opatrenia a následne uviedli niekoľko príkladov takýchto opatrení). Iné MK SR, MŠ SR a ÚIPS, MV RR SR, MPSVR SR, MDPT SR, MP SR, ÚPSVR SR odpovede boli typu: „podľa nášho názoru nejde o dočasné vyrovnávacie opatrenia v zmysle ADZ“, ďalšie pochopili otázku prijímania dočasných vyrovnávacích opatrení ako opatrení realizovaných v rámci ich štátnozamestnaneckých vzťahov. Z tejto, aj keď pomerne malej vzorky odpovedí, možno usudzovať, že samotné oprávnené subjekty nemajú jasný a jednoznačný názor na právny inštitút dočasných vyrovnávacích opatrení v zmysle § 8a ADZ, ani na jeho aplikáciu. Ak k tomu pridáme pomerne vágne naformulovanú povinnosť v § 8a ods. 4 ADZ o podávaní správ Stredisku (bez akéhokoľvek bližšieho určenia parametrov týchto správ), môžeme konštatovať, že v danej situácii pravdepodobne nie je možné očakávať uspokojivé plnenie tejto zákonnej povinnosti zo strany oprávnených subjektov. V ďalšom období bude preto potrebné, aby sa otázka uplatňovania dočasných vyrovnávacích opatrení stala predmetom širšej diskusie nielen zainteresovaných štátnych inštitúcií, ale aj samosprávnych orgánov a organizácií venujúcim sa ľudským právam. Z konfrontácie názorov bude možné navrhnúť praktické postupy, prípadne ďalšie legislatívne zmeny smerujúce k rozšíreniu okruhu osôb prijímajúcich tieto opatrenia.

Rozšírenie úloh Slovenského národného strediska pre ľudské práva

Činnosť Strediska je úzko spätá s uplatňovaním antidiskriminačnej legislatívy v SR. Ako nezávislá právnická osoba, s celoštátnou pôsobnosťou, má nadrezortný charakter. Je zároveň národnou inštitúciou pre ochranu ľudských práv (National Human Rights Institution) aj inštitúciou pre rovnosť (National Equality Body).

Významnou udalosťou pre Stredisko v roku 2008 bolo zvolenie zamestnanca Strediska za člena Výboru OSN pre práva dieťaťa, čím sa stal v histórii prvým zástupcom SR v takomto orgáne. Článkom II zákona č. 85/2008 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa antidiskriminačný zákon, bol s účinnosťou od 1. apríla 2008 novelizovaný aj zákon č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva v znení neskorších predpisov. Táto novela spresnila a najmä rozšírila pôsobnosť a úlohy Strediska. Pribudli mu úlohy vykonávať nezávislé zisťovania a vypracúvať a uverejňovať správy a odporúčania o otázkach súvisiacich s diskrimináciou. Pri zastupovaní účastníka v konaní vo veciach porušenia zásady rovnakého zaobchádzania novela umožnila Stredisku poskytovať zastupovanie aj v konaniach súvisiacich s porušením zásady rovnakého zaobchádzania. Ako náročnú novú úlohu Stredisko hodnotí prijímanie správ od orgánov štátnej správy o skutočnostiach týkajúcich sa priebežného monitorovania, vyhodnocovania a zverejňovania prijatých dočasných vyrovnávacích opatrení s cieľom prehodnotenia opodstatnenosti ich ďalšieho trvania.

Dňa 15. októbra 2008 nadobudol účinnosť zákon č. 384/2008 Z. z., ktorým bola vykonaná novelizácia Občianskeho súdneho poriadku (OSP). Článkami II až VII novely OSP boli vykonané sprievodné novelizácie viacerých právnych predpisov vrátane antidiskriminačného zákona. Na základe tohto zákonného zmocnenia Stredisko, ako aj mimovládne organizácie, môžu podávať tzv. verejné žaloby. Stredisko v rozsahu zákonom stanovených úloh ako monitorovacia, poradná a vzdelávacia inštitúcia, zriadená na ochranu ľudských práv, základných slobôd vrátane práv dieťaťa a zásady rovnakého zaobchádzania podľa osobitného zákona (č. 365/2004 Z. z.) v roku 2008 vyvíjala svoje kľúčové aktivity aj v regiónoch prostredníctvom 7 stálych kancelárií.